दैनिकम् ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमसंस्कृतवार्ता

पञ्चाङ्गम्
अद्य सिद्धार्थी वि.सं. २०८२,
कलियुगाब्धः ५१२७ शिशिर-ऋतुः
सूर्यः उत्तरायणम् माघशुक्लषष्ठी
माघ 11 प्रविष्ठांशः मङ्गलमयः भवेत्

■ पृष्ठ-5 ■ वर्ष-5 ■ अङ्क-93 | 1 | जनवरी 24, 2026 | Website- www.himsanskritam.com | Email-himsanskrit@gmail.com

2 मासत्रयानन्तरं नभसः वर्षितः आश्रयः, शिमला- सहित- पर्यटनस्थलेषु ऋतोः प्रथम- हिमपातः
3 सरदारपटेलविश्वविद्यालये मण्डी इत्यत्र वसन्तपञ्चम्यवसरे मातुः सरस्वत्याः प्रतिमायाः लोकार्पणम्
5 वसन्तपञ्चमीपर्वसमीक्षा (पर्वविशेषः) डॉ विमलेश झा, डीएवी पब्लिक स्कूल बरारी,भागलपुर, बिहार

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी केरलस्य तिरुवनन्तपुरमनगरे अनेकानां विकासपरियोजनानां उद्घाटनं कृत्वा नूतनानां रेलयानानां ध्वजारोहणं कृतवान्

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी केरलस्य तिरुवनन्तपुरमनगरे अनेकानां विकासपरियोजनानां उद्घाटनं कृत्वा नूतनानां रेलयानानां ध्वजारोहणं कृतवान्। प्रधानमन्त्री मोदी इत्यनेन पीएम स्वनिधि क्रेडिट् कार्ड् इत्यस्य विमोचनं कृत्वा एकलक्ष लाभार्थिभ्यः पीएम स्वनिधि ऋणं वितरितम्। मोदीमहोदयेन त्रीणि अमृतभारत एक्स्प्रेस् रेलयानानि, एकं यात्रीरेलं च ध्वजं कृतवान्। सः वैज्ञानिक-औद्योगिक-अनुसन्धानपरिषदः (CSIR) राष्ट्रिय-अन्तर्विषय-विज्ञान-प्रौद्योगिकी-संस्थायाः (NIIST) आधारशिलाम् अस्थापयत् । प्रधानमन्त्रिणा श्रीचित्र तिरुणाल चिकित्साविज्ञानप्रौद्योगिक्याः संस्थाने अत्याधुनिकस्य रेडियोसर्जरीकेन्द्रस्य शिलान्यासः कृतः, नूतनपूजप्पुरा मुख्यपत्रालयस्य उद्घाटनं च कृतम्। तिरुवनन्तपुरे जनसभां सम्बोधयन् प्रधानमन्त्री मोदी उक्तवान् यत् सम्पूर्णः देशः "विकसितभारतस्य" लक्ष्यं प्रति मिलित्वा कार्यं कुर्वन् अस्ति, अस्य लक्ष्यस्य प्राप्तौ नगरानां महत्त्वपूर्णा भूमिका अस्ति इति। सः अवदत् यत् विगत ११ वर्षेषु केन्द्रसर्वकारः नगरीयसंरचनासु अधिकं निवेशं कुर्वन् अस्ति। आयकरदरेषु परिष्कारस्य विषये प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् केरलस्य मध्यमवर्गाय अपि अस्य लाभः अभवत् । केन्द्रसर्वकारः बैंकसेवाः तृणमूलपर्यन्तं आनेतुं अथकं कार्यं कुर्वन् अस्ति। अनेन तेषां बैंकऋणं सुलभतया प्राप्तुं साहाय्यं कृतम् अस्ति । प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् पीएम स्वनिधियोजना पथविक्रेताभिः सह सामान्यजनानाम् जीवनं सुलभं कर्तुं आरब्धा। सः अपि अवदत् यत् एते व्यक्तिः अधुना क्रेडिट् कार्ड् अपि प्राप्नुवन्ति, ये पूर्वं धनिनां कृते आरक्षिताः आसन्।

वैश्विकनिर्मातारः प्रारुपक्षमतायाः, प्रतिभायाः, सुसंगतनीतीनां च कृते
भारतं प्रति मुखं कुर्वन्ति - केन्द्रीयमन्त्री अश्विनीवैष्णवः

वैश्विकसाधननिर्मातारः देशस्य प्रारुपक्षमतां, विशालप्रतिभासमूहं, प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्य सुसंगतनीतिभिः आधारस्थापनार्थं भारतं प्रति उत्सुकतापूर्वकं पश्यन्ति। केन्द्रीयविद्युत्सूचनाप्रौद्योगिकीमन्त्री अश्विनीवैष्णवः नीदरलैण्ड्देशे उन्नत अर्धचालकसामग्रीलिथोग्राफी (एएसएमएल) मुख्यालयस्य भ्रमणकाले पत्रकारैः सह वदन् एतत् उक्तवान्। केन्द्रीयमन्त्री अश्विनीवैष्णवः स्वस्य भ्रमणस्य उद्देश्यं उन्नतशिलालेखन-प्रौद्योगिकीनां अवगमनम् इति अवदत्। सः अवदत् यत् गुजरातस्य ढोलेरानगरे भारतस्य आगामिनि अर्धचालक-निर्माणसुविधायां विश्वस्य अग्रणीशिलालेखनसाधनप्रदातृसंस्थायाः ASML इत्यस्य उपकरणानां उपयोगः भविष्यति। केन्द्रीयमन्त्री अश्विनीवैष्णवः भारतस्य उदयमानस्य अर्धचालक-उद्योगस्य कृते उन्नत-लिथोग्राफी-प्रौद्योगिक्याः महत्त्वे बलं दत्तवान् । अर्धचालकपारिस्थितिकीतन्त्रे देशस्य वर्धमानस्य भूमिकायाः उल्लेखं कृत्वा सः अवदत् यत् एतादृशाः प्रयासाः उच्चप्रौद्योगिक्याः निर्माणस्य नवीनतायाश्च क्षेत्रे देशस्य लक्ष्याणि त्वरितं करिष्यन्ति।

संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य प्रतिवेदनानुसारं गतवर्षे भारते प्रत्यक्षविदेशीयनिवेशस्य ७३% वृद्धिः अभवत्

संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य अनुमानं कृतम् अस्ति यत् भारते प्रत्यक्षविदेशीयनिवेशः २०२५ तमवर्षपर्यन्तं ७३% वर्धमानः ४७ अरब अमेरिकीडॉलर् यावत् भविष्यति। संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य प्रतिवेदनानुसारं एषा वृद्धिः देशस्य वैश्विकआपूर्तिशृङ्खलासु एकीकृत्य सेवाविनिर्माणक्षेत्रेषु महत्त्वपूर्णनिवेशं प्रोत्साहयितुं च उद्दिश्य नीतीनां कारणेन अस्ति। संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य व्यापारविकाससम्मेलनेन प्रकाशितस्य वैश्विकनिवेशप्रवृत्तिनिरीक्षणप्रतिवेदनस्य अनुसारं चीनदेशे तृतीयवर्षं यावत् प्रत्यक्षविदेशीयनिवेशस्य न्यूनता अभवत्, अष्टप्रतिशतम् न्यूनीकृत्य १०७.५ अरब अमेरिकीडॉलर् यावत् अभवत् अमेरिकादेशे प्रत्यक्षविदेशीयनिवेशः द्विप्रतिशतं वर्धितम्।

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मू इत्यनया राष्ट्रपतिभवने ग्रन्थकुटीरस्य उद्घाटनं कृतम्

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मू इत्यनया राष्ट्रपतिभवने ग्रन्थकुटीरस्य उद्घाटनं कृतम्। अस्मिन् कुटीरे ११ भारतीयशास्त्रीयभाषासु प्रायः ५० पाण्डुलिप्याः २३०० पुस्तकानि च सन्ति । अस्मिन् संग्रहे महाकाव्यं, दर्शनं, भाषाविज्ञानं, इतिहासः, शासनं, विज्ञानं, धार्मिकसाहित्यम् इत्यादीनां विषयाणां कृतीनां, तथैव एतासु भाषासु भारतस्य संविधानं च समाविष्टम् अस्ति ।अस्य कुटीरस्य विकासस्य उद्देश्यं भारतस्य समृद्धसांस्कृतिकसाहित्यविरासतां विषये नागरिकेषु जागरूकतां वर्धयितुं विविधतायां एकतायाः भावनां पोषयितुं च अस्ति। ४ पृष्ठे...

सुभाषितम्

एकं वस्तुं द्विधा कर्तुं,
बहवः सन्ति धन्विनः।
धन्वी स मार एवैको,
द्वयोरैक्यं करोति यः।।
-महासुभषितसंग्रह

भावार्थः- किसी एक वस्तु को तीर चला कर उसके दो टुकडे तो बहुत से धनुर्धर कर देते हैं, पर केवल कामदेव ही ऐसा धनुर्धर है जो तीर चला कर दो व्यक्तियों को एकीकृत कर देता है।

दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमसंस्कृतवार्ताः
हिमसंस्कृतवार्तापत्रस्य एकवर्षस्य सदस्यता
१०० ₹
One year subscription to the daily Sanskrit newspaper is Only 100 Rupees
To subscribe, text us a message saying hello on the number below.
7876636263

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुध्दीनां कृते, राजनैतिक-सांस्कृतिकविचाराणाञ्च कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम्, प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवाहरसङ्केतः-१७७१११
सङ्केतः- प्रबन्धनिदेशिका- शिवानी शर्मा हिमसंस्कृतम्

वस्त्रमन्त्री गिरिराजसिंहः अवदत् यत्, "गतदशके वस्त्रक्षेत्रे महती वृद्धिः अभवत्"

वस्त्रमन्त्री गिरिराजसिंहः अवदत् यत् विगतदशके वस्त्रक्षेत्रे महती वृद्धिः अभवत्। नवीदिल्लीनगरे भारतस्य अन्तर्राष्ट्रीयवस्त्रमेलायाः उद्घाटनं कुर्वन् वस्त्रमन्त्री सिंहः अवदत् यत् २०२५ तमवर्षपर्यन्तं गृहविपणिः ₹६ लक्षकोटितः ₹१३ लक्षकोटिपर्यन्तं वर्धितः अस्ति, तथा च कोविड्-उत्तरकालस्य निर्यातस्य अपि २५ प्रतिशताधिकं वृद्धिः अभवत् सः अवदत् यत् २०२५ तमस्य वर्षस्य डिसेम्बरमासपर्यन्तं वस्त्र-उद्योगः ₹२९,००० कोटिरूप्यकाणि प्राप्तवान् अस्ति ।वस्त्रमन्त्री गिरिराजसिंहः अवदत् यत् वस्त्रक्षेत्रं बृहत्तमेषु रोजगारसृजनमञ्चेषु अन्यतमं जातम्। विदेशीयपरिकल्पनासु ध्यानं न दत्त्वा भारतस्य स्वकीयमानकानां निर्माणस्य आवश्यकतायां सः बलं दत्तवान् ।

मासत्रयानन्तरं नभसः वर्षितः आश्रयः, शिमला-सहित- पर्यटनस्थलेषु ऋतोः प्रथम-हिमपातः

हिमसंस्कृतवार्ताः- डॉ. पद्मनाभः शिमला। विगत-मासत्रयात् शुष्कतापीडां (Drought-like conditions) सहमानः हिमाचलप्रदेशः अन्ततः नभसः आश्रयं प्राप्तवान्। राज्ये रात्रौ आरभ्य वर्षा-हिमपातयोः क्रमः प्रचलति। प्रदेशस्य राजधान्या शिमला सहितं मनाली, नारकण्डा, कुफरी, चायल, डलहौजी, कल्पा इत्यादिषु वास-क्षेत्रेषु अयं अस्य ऋतोः प्रथमः हिमपातः अस्ति। शिमला- चम्बा- कुल्लू- लाहौलस्पीति- किन्नौर- जनपदानाम् अनेकेषु भागेषु महत्-हिमपातः जातः। अनेन सहैव तीव्राः हिमानी-वाताः (Snowstorm) अपि वहन्ति, येन जनजीवनं प्रभावितं जातम्।

शिमलायां यातायातं स्थगितम्, जनाः पादचारेण गच्छन्ति

'पर्वतराज्ञी' शिमलायां जातस्य हिमपातस्य कारणेन सर्कुलर-रोड (Circular Road) इत्यत्र वाहनानां सञ्चारः प्रातः नववादनस्य परं अवरुद्धः जातः। जनाः शीतकम्पिताः सन्तः पादचारेणैव गन्तव्यं प्रति गच्छन्ति। चौपाल-देहा मार्गः पिहितः अस्ति, अनेकक्षेत्रेषु च विद्युत्-आपूर्तिः अपि खण्डितः। प्रशासनं प्रभावितक्षेत्रेषु विना आवश्यकतां भ्रमणं न कर्तुं परामर्शं दत्तवान्।

मनाल्यां पर्यटकानाम् उल्लासः, आरक्षकाणां (Police) सावधानता

पर्यटननगर्यां मनाल्यां हिमपातं दृष्ट्वा पर्यटकाः आनन्देन नृत्यन्ति स्म। परन्तु मार्गेषु स्खलन-दृश्यता- न्यूनतायाः कारणात् दुर्घटनायाः आशङ्का वर्धिता। आरक्षकाः पर्यटकान् न्यवेदयन् यत् ते स्वहोटल-भवनेषु एव स्थित्वा हिमपातस्य आनन्दं स्वीकुर्वन्तु। आपातकाले केवलं 'फोर-बाई-फोर' (4x4) वाहनानां प्रयोगं कुर्वन्तु।

मासचतुष्टयानन्तरं चम्बा-किन्नौर-जनपदयोः वर्षा

चम्बाजनपदे विगत-मासचतुष्टयात् व्याप्तः शुष्ककालः समाप्तः। भरमौर-पाङ्गी क्षेत्रेषु प्रायः एक- पाद- परिमितः हिमपातः अभवत्। अनेन वायुमण्डले व्याप्तः धूलिकणः समाप्तः जातः, येन रोगेभ्यः मुक्तिः मिलिष्यति इति जनानां विश्वासः। जनजातीय-जनपदे किन्नौरस्य कल्पा तथा नाको क्षेत्रेषु अपि शुभ्र-हिमपातः जातः।

ऋतोः सचेतना: २८ जनवरी पर्यन्तं वर्षिष्यन्ति मेघाः

ऋतुविज्ञानकेन्द्रेण कुल्लू-चम्बा-लाहौल-स्पीति जनपदेषु 'नारङ्गवर्णीयसचेतना' (Orange Alert) कृतम्। अन्यजनपदेषु 'पीतसचेतना' अस्ति। २३ तथा २७ जनवरी दिनाङ्कयोः राज्यस्य अधिकांशभागेषु मध्यमा वर्षा-हिमपातः च भविष्यति। २९ जनवरी दिनाङ्के ऋतुः स्वच्छः भवितुं सम्भावना अस्ति।

सावधानता: हिमपाते 'स्टन्ट' मा कुरुत

शिमलायां कश्चन पर्यटकः ऊर्ध्ववस्त्र (Shirt) विना चित्रं गृह्णन् दृश्यते स्म। प्रशासनं तादृशानि कार्याणि न कर्तुं सचेतितवान् यतः हिम-वातावरणे 'हाइपोथर्मिया' (Hypothermia) तथा 'न्यूमोनिया' इत्यनयोः प्राणघातक-रोगयोः भयः भवति। पर्यटकाः तादृशीं उच्छृंखलतां स्टन्टबाजीं च मा कुर्युः।

पञ्चदिनानि यावत् वर्षिष्यन्ति मेघाः; अनेकेषु भागेषु वर्षा-हिमपातयोः 'सचेतना', हिमस्खलनस्य (Avalanche) आशंका च-

हिमाचलप्रदेशस्य अनेकेषु भागेषु बहुवर्षायाः हिमपातस्य च क्रमः निरन्तरं प्रचलति। शिमला-मनाली सहित-अन्य-पर्यटनस्थलेषु सघनः हिमपातः भवति। शिमला- स्थित- ऋतुविज्ञानकेन्द्रस्य अनुसारम् अद्य केषुचित् स्थानेषु तीव्रहिमपातः, केषुचित् च हिमानी-वाताः (Snowstorm) प्रचलन्तः भवितुं सम्भावना अस्ति। अपरपक्षे, अनेन हिमपातेन कृषकाणां, उद्यानपालकानां तथा पर्यटन-व्यापारिणां मुखेषु हर्षः दृश्यते। शिमलायाः 'रिज' (Ridge) -क्षेत्रे पर्यटकाः हिमपातस्य मध्ये महतीं क्रीडां अकुर्वन्।

कदा पर्यन्तं भविष्यति वर्षा-हिमपातः?

ऋतुविज्ञानकेन्द्रेण कुल्लू, चम्बा तथा लाहौलस्पीति जनपदेषु बहु-हिमपातस्य नारङ्गसचेतना (Orange Alert) कृतम्। अन्यजनपदेषु वर्षायाः करकापातः (Olavrishti) च इत्यस्य 'पीतसचेतना' अस्ति। अनेकेषु क्षेत्रेषु तीव्राः वाताः वहिष्यन्ति इति पूर्वानुमानं वर्तते।

विभागानुसारं वर्षा-हिमपातस्य समयसारिणी एवमस्ति:

> २३- २७ जनवरी:- राज्यस्य अधिकांशभागेषु लघ्वी वा मध्यमा वर्षा-हिमपातः च भविष्यति। केषुचित् स्थानेषु भारी-हिमपातस्य 'येलो अलर्ट' अपि अस्ति।
> २४- २५ जनवरी:- उच्च-पर्वत-शिखरेषु केषुचित् स्थानेषु मन्द-हिमपातः भविष्यति। अत्रैव 'शीतलहरी' (Cold Wave) इत्यस्य अपि सचेतना दत्ता।
> २६- २८ जनवरी:- राज्यस्य केषुचित् भागेषु पुनः मध्यमा वर्षा हिमपातः च भवितुं शक्यता अस्ति।
> २९ जनवरी:- अस्मिन् दिने ऋतुः स्वच्छः भविष्यति इति आशा वर्तते।

टीजीटी-संस्कृतम् इति पदस्य जनपद-संवर्गः इति घोषणा नियमानां विरुद्धम्; संस्कृत-शिक्षक- परिषदा विभागस्य तर्काः प्रत्याख्याताः

TGT Sanskritam

हिमसंस्कृतवार्ताः- शिमला । हिमाचल- राजकीय- संस्कृत- शिक्षक- परिषद् टी. जी. टी. संस्कृतम् एवं हिन्दी पदं 'जनपद- संवर्ग' (District Cadre) इति घोषयितुं विभागस्य पक्षान् पूर्णतः निराधारान् नियमविरुद्धान् च घोषितवती। परिषदः प्रदेशाध्यक्षेण कमलकांत गौतमेन, महासचिवेन डॉ. अमनदीप शर्मणा, वित्तसचिवेन लोकपालेन सङ्गटनमन्त्रिणा ललितशर्मणा, कार्यकारिणीसदस्यैः च संयुक्तवक्तव्ये प्रोक्तं यत् विभागः विना कांश्चित् वैधानिकीम् अधिसूचनां केवलं प्रशासनिक- व्याख्याधारेण पदस्य स्वरूपं परिवर्तयितुं प्रयतते। परिषद् अधोलिखित-बिन्दुभिः विभागस्य विसंगतीः स्पष्टीकृतवती:

१. नियुक्ति-प्राधिकारी (Appointing Authority)

शासकीय- प्रलेखानुसारं संविदा- आधारेण (Contract basis) टी. जी. टी. संस्कृतम् पदस्य नियुक्ति- अनुशासन-प्राधिकारी "निदेशकः, प्रारम्भिक- शिक्षा, वर्तमाने विद्यालयीयशिक्षा हिमाचलप्रदेशः" अस्ति। परिषदः तर्कः अस्ति यत् यदा नियुक्ति-प्राधिकारी राज्यस्तरीयः (Director Level) अस्ति, तदा तत् पदं स्वभावतः जनपद- संवर्गस्य (District Cadre) मन्तुं सेवा-नियमानां मूलभावनायाः विधिक-प्रक्रियायाः च उल्लंघनम् अस्ति।

२. जनपद-स्तरे अधिकाराभावः

सामान्यतः यदि किमपि पदं जनपद-संवर्गस्य भवति, तर्हि तस्य नियुक्तये अनुशासनात्मककार्याय च शक्तयः जनपदस्तरे 'उपनिदेशक' (Deputy Director) हस्ते निहिताः भवन्ति यथा पूर्वमासीत्। किन्तु संस्कृतशिक्षकाणां विषये नियमेषु तादृशः कोऽपि उल्लेखः नास्ति। सम्प्रति नियुक्ति-पदोन्नतिनियमेषु संशोधनं जातमस्ति सर्वाः शक्तयः निदेशकस्तरे सन्ति, यत् अस्य पदस्य 'राज्यसंवर्ग' (State Cadre) इति स्वरूपं स्पष्टयति।

३. नियमेषु स्पष्टतायाः अभावः

परिषदा विभागः पृष्टः यत् सा का अधिसूचना अस्ति यस्याः आधारेण टी. जी. टी. संस्कृतं हिन्दी वा पदं जनपदसंवर्गे परिगणितम्? केवलं प्रशासनिकतर्केण वा मौखिककथनेन संवर्गस्य प्रकृतिः निश्चेतुं न शक्यते यावत् नियमेषु स्पष्टोल्लेखः न भवेत्।

४. तार्किक-विधिक-विसंगतिः

पदस्य संवर्गे परिवर्तनं केवलं मन्त्रिमण्डलस्य निर्णयानुसारं विहित-अधिसूचना-माध्यमेन एव सम्भवति। तत् सर्वं संशोधनं जातमस्ति तथा च सम्प्रति संवर्गः राज्यस्तरीयः अस्ति। विना नियमसंशोधनं 'जनपदसंवर्ग' इति कथनं शिक्षकहितैः सह छलम् अस्ति। परिषदः प्रदेशाध्यक्षः कमलकांतगौतमः अकथयत् यत् "यदा नियमाः स्पष्टरूपेण 'निदेशक- प्रारम्भिक-शिक्षा' महोदयमेव सक्षम-प्राधिकारिणं घोषयन्ति, तर्हि विभागः केन आधारेण इमं जनपदसंवर्गं कथयति? एषा विसंगतिः शिक्षकाणां भविष्यं पदोन्नति-अवसरान् च बाधते।"

परिषदः अभियाचना

हिमाचल- राजकीय- संस्कृत- शिक्षक- परिषद् सर्वकारं शिक्षा-विभागं च प्रार्थयति यत् अस्मिन् विषये स्थितिः स्पष्टा भवेत्। यदि विभागः इमं जनपदसंवर्गं मन्यते, तर्हि तत्सम्बन्धिता अधिसूचना प्रसार्यताम्, अन्यथा अस्य पदस्य वास्तविकं 'राज्यसंवर्ग' स्वरूपं यथावत् रक्षितव्यम् यद् बहुकालस्य संघर्षात् सम्भाव्यं जातम्।

सरदारपटेलविश्वविद्यालये मण्डी इत्यत्र वसन्तपञ्चम्यवसरे मातुः सरस्वत्याः प्रतिमायाः लोकार्पणम्

हिमसंस्कृतवार्ताः- डॉ. अमित शर्मा।

सरदारपटेलविश्वविद्यालयस्य मण्डी इत्यस्य कुलपतिः आचार्यः ललितकुमार अवस्थीवर्यः वसन्तपञ्चम्याः पावने अवसरे विश्वविद्यालयपरिसरे स्व मातुः पितुः स्व. धन्नीदेवी, स्व. गंगारामशर्मा च इत्येतयोः पुण्यस्मृतौ विद्यायाः अधिष्ठात्रीदेव्याः मातुः सरस्वत्याः प्रतिमां स्थापितवन्तः। तस्याः विधिवत् लोकार्पणमपि कृतम्। अस्मिन् अवसरे परिसरे वैदिकमंत्रोच्चारणेन सः पूजा-अर्चना कृता येन वातावरणं श्रद्धा- भक्ति-ज्ञानमयचेतनया च आलोकितं जातम्। तस्य धर्मपत्नी डॉ. पामिता अवस्थी, परिवारसदस्याश्च विशेषरूपेण उपस्थिताः आसन्।

कुलपतिः आचार्यः ललितकुमार अवस्थीवर्यः स्वउद्बोधने उक्तवन्तः यत् माता सरस्वती ज्ञानस्य, विवेकस्य संस्काराणां च प्रतीकात्मिका वर्तते। विश्वविद्यालयेन सदृशे ज्ञान-केन्द्रे तस्याः प्रतिमा विद्यार्थिभ्यः, शिक्षकेभ्यः, शोधार्थिभ्यश्च सतत् अध्ययनस्य, सृजनशीलतायाः, नैतिक मूल्यानां च प्रेरणां दास्यति। तेन इदं माता–पितरौ प्रति कृतज्ञतायाः भावपूर्णं समर्पणम् उक्तम्। तेनोक्तं यत् तस्य पिताश्री गंगाराम शर्मा कर्मठः, अनुशासनप्रियः, समाजसेवी, निरंततं प्रयत्नशीलः आसन्। तस्य छात्राः सम्प्रति उच्चस्थानेषु सेवारताः सन्ति। तस्य प्रेरणया एव वयमत्र स्मः। स्वमातुः स्मरणे सः उक्तवान् यत् सा निजपरिवारं संस्कारितं, शिक्षितं च कृत्वा श्रेष्ठस्थानेषु कार्यकर्तुं प्रेरणां प्रदत्तवती। अस्मिन् अवसरे विश्वविद्यालयस्य कुलसचिवः शशिपाल नेगी, डॉ. सनील ठाकुरः अधिष्ठाता, योजना एवं विकासः, डॉ. राकेशकुमारशर्मा सह अधिष्ठाता अकादमिकः, विभागाध्यक्षश्च इतिहासविभागः, डॉ. योगेशशर्मा, डॉ. परीक्षितशर्मा सह कुलसचिवः, अभियन्ता हनीत राणा, सहायकः कुलसचिवः, अधीक्षकः दीपकपुरी, मनिकाकपूर, अनिलशर्मा सहसंयोजकः इंटेक, विनोदबहलः संस्थापकः मण्डी पीडिया डाट कॉम, शिक्षकाः, अधिकारिणः, कर्मचारिणः, विद्यार्थिनश्च उपस्थिताः आसन्। सर्वैः विश्वविद्यालयस्य शैक्षणिक-सांस्कृतिकपरम्परां सुदृढीकर्तुं प्रेरकः प्रयासः कथितः। कार्यक्रमस्य समापने मातुः सरस्वत्याः विश्वविद्यालयस्य उत्तरोत्तर-प्रगतेः, छात्राणां च उज्ज्वलभविष्यस्य कामना कृता।

जयरामठाकुरस्य आरोपः काङ्ग्रेससर्वकारः असत्यस्य, छलस्य च राजनीतिं कुर्वन् अस्ति

हिमसंस्कृतवार्ताः- काङ्गड़ा। हिमाचलप्रदेशे काङ्ग्रेससर्वकारः असत्यस्य, छलस्य च राजनीतिं कुर्वन् अस्ति, यदा तु स्थले किमपि न सिद्ध्यति। पूर्वमुख्यमन्त्री जयरामठाकुरः ज्वाली विधानसभाक्षेत्रस्य मण्डलकोटलायां पत्रकारसम्मेलनस्य समये एतत् उक्तवान्। जयरामठाकुरः अवदत् यत् राज्यस्य जनाः अधुना काङ्ग्रेसस्य असत्यं दृष्ट्वा क्रमेण दलात् दूरीभवन्ति। सः अवदत् यत् वर्षत्रये काङ्ग्रेससर्वकारः स्वस्य एकमपि प्रतिज्ञां पूर्णां कर्तुं असफलः अभवत्। महिलाः ₹१५०० रूप्यकाणां प्रतीक्षां कुर्वन्ति, अनुद्योगिनः जीविकायाः प्रतीक्षां कुर्वन्ति, कर्मचारिणः च वेतनस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति, पेन्शनधारकाः च पेन्शनस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति।सः अवदत् यत् निर्वाचनात् पूर्वं काङ्ग्रेसपक्षः युनां कृते ५८ वर्षाणि यावत् स्थायीजीविकायाः प्रतिज्ञां कृतवती, परन्तु सत्तां प्राप्य तेषां कृते वनमित्रस्य, पशुमित्रस्य, विद्युतमित्रस्य च नामधेयेन ₹४,५०० वा ₹५,००० वा प्रस्तावयित्वा तेषां वञ्चनं कुर्वन् अस्ति। विकासस्य नाम्ना राज्यं दिवालिया अभवत्। मार्गाणां, विद्यालयानां, चिकित्सालयाः च स्थितिः क्षीणा अभवत्। विद्यालयेषु पर्याप्तकर्मचारिणां अभावः, चिकित्सालयेषु च वैद्यानाम् अभावः अस्ति। सः अवदत् यत् सर्वकारस्य अन्तः आन्तरिकः कलहः उद्भूतः अस्ति। स्वयं मन्त्रिणः विधायकाः च दमघोषिताः भवन्ति, अतः ते कथं विकासं प्राप्तुं शक्नुवन्ति? पूर्वमुख्यमन्त्री जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् काङ्ग्रेसः पंचायतनिर्वाचनमपि कर्तुं भीतः अस्ति। सः अवदत् यत् भाजपा एकीकृता अस्ति, यदि अद्य निर्वाचनं भवति तर्हि राज्ये भूस्खलनविजयेन भाजपा विजयं प्राप्स्यति।

पंजाबस्य राज्यपालः लोकगायकस्य इन्द्रजीतस्य गीतस्य "चिट्टामुक्तं हिमाचलम्" इत्यस्य लोकार्पणं कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः- कुल्लूः।देवभूमिं हिमाचलप्रदेशं मादकद्रव्यस्य दुरुपयोगात् मुक्तं कर्तुं सशक्तस्य उपक्रमस्य भागरूपेण पञ्जाबस्य माननीयराज्यपालेन चण्डीगढस्य प्रशासकेन च गुलाबचन्दकटरिया इत्यनेन २३ जनवरी दिनाङ्के जागरूकतागीतं विमोचितम्। इदं गीतं न केवलं संगीतरचना, अपि तु हिमाचलं मादकद्रव्यव्यसनस्य मूलतः मुक्तं कर्तुं, युनां मनसि मादकद्रव्यात् दूरं स्थातुं स्वस्थसमाजस्य निर्माणस्य च सन्देशं प्रवर्तयितुं जन-आन्दोलनम् अस्ति। प्रख्यातः हिमाचली लोकगायकः इन्द्रजीतः अस्य प्रेरणादायकं गीतं स्वस्य प्रबलस्वरेण हिमाचली- लोकसङ्गीतस्य सारेन च अलङ्कृतवान् अस्ति। इन्द्रजीतः अस्य गीतस्य माध्यमेन लोकसंस्कृतेः सामाजिकदायित्वस्य च अद्भुतं संलयनं प्रस्तुतवान् अस्ति। गीतस्य गीतं, सङ्गीतं, भावात्मकं प्रस्तुतिः च युनां मनसि अवश्यमेव प्रतिध्वनितुं शक्नोति। विमोचनस्य अवसरे माननीयः राज्यपालः गुलाबचन्द कटारिया इत्यनेन अस्य प्रयासस्य प्रशंसा कृता यत् एतादृशाः जागरूकतागीताः मादकद्रव्यस्य दुरुपयोगस्य विरुद्धं युद्धे समाजे सकारात्मकं परिवर्तनं आनेतुं महत्त्वपूर्णां भूमिकां निर्वहन्ति। सः युवभ्यः मादकद्रव्येभ्यः दूरं कृत्वा राष्ट्र-समाज-निर्माणे स्वस्य भूमिकां निर्वहन्तु इति आग्रहं कृतवान्। "चिट्टामुक्तं हिमाचलम्" इति गीतं देवभूमेः संस्कृतिं, प्रकृतिं, सामाजिकचेतनां च प्रतिबिम्बयति, सशक्तं सन्देशं च प्रेषयति यत् "चिट्टामादकद्रव्यस्य मूलतः उन्मूलनं करणीयम्, हिमाचलप्रदेशस्य भूमिं च चिट्टामुक्तं कर्तव्यम्" इति। एतत् गीतं भविष्ये मादकद्रव्यविरोधी अभियानानां कृते नूतनां दिशां ऊर्जां च प्रदास्यति। इन्द्रजीतः पूर्वं मादकद्रव्यस्य दुरुपयोगस्य विरुद्धं स्वरम् उत्थापितवान्। तस्य पूर्वं जागरूकतागीतं "मता केरदे नशा" इति युनां मध्ये अतीव लोकप्रियम् आसीत्, यत् मादकद्रव्यव्यसनस्य पाशे निबद्धानां कोटिजनानां प्रेरणास्रोतरूपेण कार्यं करोति स्म, तेभ्यः अस्मात् दलदलात् मुक्तिं प्राप्तुं शक्तिशाली सन्देशं च ददाति स्म इन्द्रजीतस्य प्रयत्नाः सर्वदा हिमाचलीसंस्कृतेः प्रचारः, गीतानां माध्यमेन सामाजिकजागरूकतायाः प्रसारः च अभवन्।

जय जलाराम आयुर्वेदिकचिकित्सामहाविद्यालये वसन्तपञ्चमी महोत्सवः समायोजितः

हिमसंस्कृतवार्ता। जय जलाराम आयुर्वेदिक चिकित्सामहाविद्यालये, शिवपुरी–गोधरास्थिते, वसन्तपञ्चमीपावनावसरे दीपप्रज्वलनं कृत्वा विधिपूर्वकं सरस्वतीवन्दना तथा ग्रन्थपूजनं च सम्पन्नम्। एषः कार्यक्रमः शैक्षणिक-सांस्कृतिकभावनया सह हर्षोल्लासेन आयोजितः।अस्मिन् अवसरें डॉ. दिलीप चौहान महोदयेन वसन्तपञ्चम्याः धार्मिकं, सांस्कृतिकं तथा शैक्षणिकं महत्त्वं विशदतया प्रतिपादितम्। प्रथमवर्षीयैः विद्यार्थिभिः *अष्टाङ्गहृदयग्रन्थे* वर्णिता ऋतुचर्या तथा कालिदासकृत *ऋतुसंहारे* वर्णिताः षड्ऋतवः विषयीकृत्य शास्त्रीयचर्चा प्रस्तुताऽभवत्।कार्यक्रमे संहिता-सिद्धान्तविभागाध्यक्षः डॉ. भद्रेश पटेल महोदयः, वरिष्ठाध्यापकः डॉ. संजय कामले महोदयः, अध्यापिके डॉ. अञ्जली शर्मा, डॉ. विशाल गोमे तथा अन्येऽपि अध्यापकाः उपस्थिताः आसन्।सम्पूर्णकार्यक्रमस्य सफलं संचालनं डॉ. चिराग पुरोहित महोदयेन कृतम्, अन्ते च डॉ. सुनिता महोदया धन्यवादप्रस्तावं कृतवती।अनेन कार्यक्रमेण विद्यार्थिषु आयुर्वेदशास्त्रस्य तथा संस्कृतसाहित्यस्य प्रति रुचिः, श्रद्धा च विशेषतया वर्धिता इति आयोजकैः अभिप्रेतम्।

श्रीगोविन्दगुरु-विश्वविद्यालये (SGGU), गोधरायां वसन्तपञ्चमीनिमित्तं सरस्वतीपूजनं सरस्वतीयज्ञश्च

हिमसंस्कृतवार्ता। श्रीगोविन्दगुरु-विश्वविद्यालये (SGGU), गोधरायां वसन्तपञ्चम्याः पावनावसरे विद्यानां अधिष्ठात्रीदेव्याः भगवत्याः सरस्वत्याः पूजनं सरस्वतीयज्ञश्च भव्यरूपेण आयोजितः आसीत्। अस्मिन् पवित्रे धार्मिक-सांस्कृतिके च कार्यक्रमे भगवत्याः सरस्वत्याः विधिवत् आराधना कृता।यज्ञकाले भगवत्याः सरस्वत्याः सहस्राष्टोत्तर (१००८) नामजपेन सह हविर्दानं कृत्वा यज्ञः सम्पन्नः, यत् कार्यक्रमस्य विशेषं आकर्षणं आसीत्। अस्मिन्नेव प्रसङ्गे विश्वविद्यालयस्य छात्रैः वादन–पठनकार्यक्रमः प्रस्तुतः कृतः, अपि च वसन्तपञ्चम्याः महत्त्वविषये भावपूर्णं वक्तव्यं निवेदितम्।कार्यक्रमे श्रीगोविन्दगुरु-विश्वविद्यालयस्य माननीयः कुलपतिः प्रो. (डॉ.) हरिभाई आर्. कटारिया महोदयः विशेषरूपेण उपस्थितः आसीत्। तथैव विश्वविद्यालयस्य रजिस्ट्रारः डॉ. अनिल सोलङ्की महोदयः अपि कार्यक्रमे उपस्थितः आसीत्।अस्य कार्यक्रमस्य मुख्यवक्ता रूपेण डॉ. चिराग् पुरोहित महोदयः छात्रेभ्यः विद्या-संस्कार-शिक्षायाः महत्त्वं विषदीकृत्य प्रेरणादायकं मार्गदर्शनं प्रदत्तवान्। सम्पूर्णस्य कार्यक्रमस्य सुव्यवस्थितं सफलं च सञ्चालनं डॉ. दिलीप् चौहान महोदयेन कृतम्। अस्मिन् कार्यक्रमे बहवः छात्राः तथा विश्वविद्यालयस्य अध्यापक–कर्मचारिवर्गश्च उत्साहपूर्वकं सहभागित्वं कृत्वा कार्यक्रमं सफलं कृतवन्तः।

हिन्दूसम्मेलनम्

✍असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

असमराज्यस्य विश्वनाथ-जनपदान्तर्गतस्य २नं०-दक्षिणनागशङ्कर-ग्रामपञ्चायतक्षेत्रस्य बृहत्परिसरमध्ये स्थितस्य गोसाँई-छपडीग्रामस्य शिवमन्दिरप्राङ्गणे, विगतदिवसे २२/०१/२०२६ तमे आङ्ग्लदिनाङ्के, एकं भव्यं, विशालं च हिन्दुसम्मेलनं सञ्जातम् । श्रीऋषिराजशर्मणः अध्यक्षतायां तथा त्रिसहस्राधिकानां नारीपुरुषाणाम् उपस्थित्यां सम्मेलन-सभेयं सुचारुरूपेण प्रावर्तत । नवगठितायाः हिन्दुसमित्याः उद्योगेन सम्मेलनमिदम् आयोजितमासीत् । प्रातःकालिक्याः श्रीशिवपूजानन्तरं श्रीरामचित्रस्य सन्निधौ दीपप्रज्ज्वालनं, पुष्पाञ्जल्यर्पणं च अकरोत् - दक्षिणनागशङ्कर-ग्रामपञ्चायतस्य सभापतिः श्रीशान्तारामलामा महोदयः । बालानां देशप्रेममूलकेन सामूहिकगीतेन सह सभाकार्यं समारब्धम् । हिन्दुत्वविषयम् अधिकृत्य श्रीनारदोपाध्यायः स्वसम्भाषणमाध्यमेन जनान् प्रबोधितवान् । एवमेव अखिलासम-'आमा'मञ्चस्य सम्पादिका श्रीसरस्वतीदेवी तथा हिन्दुसङ्घटनस्य असमप्रान्तप्रचारकः श्रीनिपेनवर्मन-महोदयः स्वभाषणे हिन्दुधर्मस्य महत्ताविषये जनान् सम्यक्तया सम्बोधितवन्तौ । सभाकालस्य मध्ये मध्ये बालैः नृत्यगीतादयः प्रदर्शिताः । सर्वश्रीमान् युवराजवासकोटा, चन्दनोपाध्याय, लोकनाथोपाध्यायः, दामोदरबरालः, अशोकदाहालः चेति सांस्कृतिककार्यक्रमस्य सञ्चालकाः आसन् । मञ्चसञ्चालनं कृतं श्रीरूपकगौतमेन । सम्मेलनस्य मुख्योद्योक्तारः श्रीमान् लीलाशर्मा, चूडामणिदुलालः, इन्द्रसुतारः, विष्णुखडका, लेखनाथसुब्बा, पञ्चायतसदस्यगणः इत्यादयः आसन् । अन्ते धन्यवाद-कृतज्ञताज्ञापनेन सह अध्यक्षेण स्वमन्तव्यं प्रस्तुत्य सभाविसर्जनस्य घोषणा कृता । तदनन्तरम् अपराह्ने त्रिवादनसमये प्रसादवितरणेन सह आदिनं प्रवर्तिता सभा सुसम्पन्ना जातेति ।

राष्ट्रपतिभवने ग्रन्थकुटीरस्य उद्घाटनम्

आयोजनं सम्बोधयन् राष्ट्रपतिना उक्तं यत् भारतस्य शास्त्रीयभाषानां संरक्षणाय, प्रचाराय च राष्ट्रपतिभवनस्य सामूहिकप्रयत्नानाम् अन्तर्गतं ग्रन्थकुटीरः अस्ति।भारतीयशास्त्रीयभाषाणां विषये सः अवदत् यत् एतासां भाषाणां आधुनिकभारतीयभाषाणां विकासे महत्त्वपूर्णं योगदानं कृतम् अस्ति। राष्ट्रपतिः अपि अवदत् यत् एताषु भाषासु निर्मितस्य विज्ञानस्य, योगस्य, आयुर्वेदस्य, साहित्यस्य च ज्ञानेन शताब्दशः विश्वस्य मार्गदर्शनं कृतम् अस्ति।विश्वविद्यालयेषु शास्त्रीयभाषायाः अध्ययनं प्रवर्धयितुं युवानः न्यूनातिन्यूनम् एकां शास्त्रीयभाषां शिक्षितुं प्रोत्साहयितुं च आवश्यकतायाः विषये अपि सा बोधितवान् । राष्ट्रपतिः एताषु भाषासु अधिकानि पुस्तकानि पुस्तकालयेषु उपलब्धानि करणं महत्त्वपूर्णं इति बोधितवान् यत् तेषां संरक्षणाय, प्रचारार्थं च। ग्रन्थकुटीर ज्ञानभारतमिशनस्य – भारतस्य विशालहस्तलिखितविरासतां संरक्षणाय, डिजिटलीकरणाय, प्रसाराय च आरब्धस्य राष्ट्रियपरिकल्पनायाः – दृष्टिः साकारं कर्तुं प्रयत्नः अस्ति |. केन्द्रसर्वकारस्य, राज्यसर्वकारस्य, विश्वविद्यालयस्य, शोधसंस्थानां, सांस्कृतिकसङ्गठनानां, देशस्य सर्वेभ्यः व्यक्तिगतदातृणां च समर्थनेन अस्य विकासः कृतः अस्ति ।

"लौकिकन्यायकोशः"

"मञ्जूषाखुन्यायः"

कदाचित् एक मूषिकः किमपि खाद्यं लभ्येत इति आशया एकस्य सर्पग्राहकस्य कोशं प्रविष्टः। तत्र एकः सर्पः आसीत् सः झटिति एव मूषिकं गृहीत्वा भक्षितवान्। एवं महान् लाभः भवेत् इति आशया प्रवृत्तिः भवति चेत् तत्र हानिः एव महती भवितुमर्हति इति भावः।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकरपुणे / महाराष्ट्रम्

वसन्तपञ्चमीपर्वसमीक्षा

(पर्वविशेषः)

डॉ विमलेश झा, डीएवी पब्लिक स्कूल बरारी,भागलपुर, बिहार

"शारदा शारदाम्भोजवदना वदनाम्बुजे।
सर्वदा सर्वदास्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात्"।।

सुविदितमेवैषा भारतीयसंस्कृतिः उत्सवप्रधाना संस्कृतिः अस्ति । वर्षस्य प्रत्येकं कालः कस्यचित् अपि पर्वणः, व्रतस्य वा साक्षी भवति। एतेषु पर्वेषु वसन्तपञ्चमी नाम महत्त्वपूर्णं पर्व अस्ति, यत् न केवलं ऋतुपरिवर्तनस्य सूचकं भवति, अपि तु विद्यां, कलां, संगीतं, साहित्यं, सौन्दर्यं च एकस्मिन् सूत्रे संयोजयति। वसन्तपञ्चमीपर्व माघमासस्य शुक्लपक्षस्य पञ्चम्यां तिथौ आचर्यते। अयं दिवसः वसन्तऋतोः आगमनस्य सूचकः मन्यते, अत एव 'वसन्तपञ्चमी' इति नाम्ना प्रसिद्धः।

अत्र यदि वयं वसन्तशब्दस्य व्युत्पत्तिं पश्यामः तर्हि 'वसन्त' इति शब्दः 'वस्' धातोः निष्पन्नः, यस्य अर्थः निवासः, स्थितिः, प्रकाशः इत्यादयः। यस्मिन् काले प्रकृतिःपल्लविता भूत्वा पुनः वासं निवासं वा करोति स एव कालः वसन्त इति उच्यते। अपि च यः कालः सर्वेषां प्राणिनां हृदये आनन्दं, उत्साहं, नवजीवनस्य अनुभूतिं च जनयति, सः एव वसन्तः इति कथ्यते। वसन्तर्तौ प्रकृतिः नववेषं धारयति,वृक्षाः नवपल्लवैः शोभन्ते, पुष्पाणि विकसन्ति, भ्रमराः गुञ्जन्ति, कोकिलाः मधुरं कूजन्ति। एतानि सर्वाणि दृश्याणि मानवमनसि उत्साहं, स्फूर्तिं च जनयति।

हिन्दूधर्मे पञ्चमी तिथिः विद्यायाः शुभारम्भस्य च प्रतीकत्वेन स्वीक्रियते। विशेषतः वसन्तपञ्चमीतिथौ एव देवीसरस्वती आविर्भूतवती इति पौराणिकविश्वासः अस्ति। अतः अस्यां तिथौ विद्यारम्भः, लेखनारम्भः, संगीताभ्यासः, नूतनशिक्षाकार्यस्य शुभारम्भः च क्रियते। पुराणेषु वसन्तपञ्चम्याः विविधाः कथाः वर्णिताः सन्ति। ब्रह्मवैवर्तपुराणे वर्णितं यत् सृष्टेः आरम्भे सर्वं जगत् नीरसः, निःशब्दः, निःस्पन्दः च आसीत्। तदा सृष्टिकर्ता ब्रह्मा भगवतीं सरस्वतीं सृष्ट्वा तस्याः वीणानादेन जगति शब्दं, ज्ञानं, चेतनां च उत्पन्नं कारितवान् । एषा घटना माघशुक्लपञ्चम्यां अभवत्, अतः अयं दिवसःसरस्वतीपूजाया विशेषदिवसः घोषितः। देवीसरस्वती विद्याबुद्धिवाणीकलासंगीतादीनां च अधिष्ठात्री देवी अस्ति।श्वेतवर्णा, श्वेताम्बरधारिणी, वीणावादिनी, हंसवाहिनी च सा देवी ज्ञानस्य निर्मलतां, शुद्धतां च सूचयति। वसन्तपञ्चमी पर्वे सरस्वतीपूजा विशेषरूपेण आचर्यते। अस्मिन् अवसरे विद्यालयेषु, महाविद्यालयेषु, आश्रमेषु, गृहेषु च भगवत्याः सरस्वत्याः पूजा विधिपूर्वकं क्रियते। पुस्तकानि, लेखनसामग्री, वाद्ययन्त्राणि च देव्या समक्षं स्थाप्यन्ते। छात्राः, विद्वांसः, कलाकाराः च ज्ञानवृद्ध्यर्थं, बुद्धिप्रसादार्थं देव्याः आराधनां कुर्वन्ति। बालकानां विद्यारम्भसंस्कारः अपि अस्यां तिथौ क्रियते, य 'अक्षरारम्भ' इति कथ्यते। वसन्तपञ्चमी पर्वणि पीतवर्णस्य विशिष्टं महत्त्वं दृश्यते। जनाः पीतानि वस्त्राणि धारयन्ति, पीतपुष्पैः देवपूजां कुर्वन्ति, पीतवर्णीयं भोजनं यथा केसरओदनं, बून्दीमोदकानि,पायसादीनि सेवन्ते। पीतवर्णः सूर्यस्य, ऊर्जा, ज्ञानस्य, समृद्धेः च प्रतीकः अस्ति। वसन्तऋतौ सरषपक्षेत्राणां पीतपुष्पैः आच्छादनं सर्वत्र दृश्यते, यस्मात् प्रकृतेः सौन्दर्यं वर्धयति। संस्कृतसाहित्ये वसन्तऋतोः अपूर्वं वर्णनं दृश्यते। कालिदासः वसन्तं 'ऋतुराज' इति सम्बोधयति।भगवद्गीतायां वसन्तविषये भगवान् श्रीकृष्णः स्वयमेव अवदत्-ऋतूनां स वसन्तश्च"।रघुवंशमहाकाव्ये, कुमारसम्भवे, मेघदूते च वसन्तवर्णनं अतीव मनोहरं महाकविकालिदासेन प्रतिपादितं वर्तते। जयदेवस्य गीतगोविन्दे वसन्तः श्रृङ्गाररसस्य प्रमुखः उद्दीपकरूपेण वर्णितः विद्यते। वसन्तपञ्चमीपर्व सामाजिकसमरसतां, सांस्कृतिकएकतां आध्यात्मिकतत्त्वानि च प्रबोधयति। अस्मिन् पर्वणि न जातिभेदः, न वर्गभेदः, न सम्प्रदायभेदः वा दृश्यते। सर्वे जनाः आनन्देन, उत्साहेन, श्रद्धया च पर्व आचरन्ति। अस्मिन् अवसरे मेलकानि, सांस्कृतिककार्यक्रमाः, कविसम्मेलनानि, संगीतसमारोहाः च आयोजिताः भवन्ति। भारतीयकृषिसंस्कृतौ अपि वसन्तपञ्चमी पर्वणः विशेषस्थानम् अस्ति। अयं कालः रबीशस्यानाम् वृद्धिकालः अस्ति। कृषकाः नवजीवनस्य, समृद्धेः प्रतीकं वसन्तपञ्चमीं मन्यन्ते। प्रकृत्या सह मानवस्य सुसम्बन्धः अस्मिन् पर्वणि स्पष्टतया दृश्यते।

आधुनिकयुगे अपि वसन्तपञ्चमी पर्वणः प्रासङ्गिकता न न्यूना जाता। तथापि आधुनिकपरिप्रेक्ष्ये केचनः अज्ञानिनः एतस्य पर्वणः आयोजनं केवलं मनोरञ्जनाय कुर्वन्ति यत् समुचितं न विद्यते। यद्यपि अस्माकं जीवनशैली परिवर्तिता, तथापि विद्या, संस्कृति, प्रकृतिप्रेम, उत्सवभावना च अद्यापि मानवजीवनस्य आधारस्तम्भाः सन्ति। वसन्तपञ्चमी अस्मान् स्मारयति यत् ज्ञानमेव मानवस्य वास्तविकं भूषणम्। अतः वसन्तपञ्चमीपर्व न केवलं धार्मिकं पर्व अस्ति, अपि तु एतस्य सांस्कृतिकं, सामाजिकं, साहित्यिकं, प्राकृतिकं च महत्त्वम् अपि वर्तत एव । इदं पर्व मानवमनसि नवचेतनां, नवोत्साहं, नवाशां च सञ्चारयति। विद्या, कला, संस्कृति, प्रकृतिरित्येतानि सर्वाणि तत्त्वानि वसन्तपञ्चमीपर्वणि एकत्र दृश्यन्ते। अत एव वसन्तपञ्चमी भारतीयसंस्कृतेः आत्मा इव प्रतिभाति। वसन्तपञ्चमी न केवलं एकः दिवसः, अपि तु जीवनस्य उत्सवः अस्ति। सर्वैःविद्यासेवकैः इदं पर्व श्रद्धाभावेन आचरितव्यम्। उक्तं च -

शुक्लां ब्रह्मविचारसारपरमामाद्यां जगद्व्यापिनीम्।वीणा-
पुस्तक-धारिणीमभयदां जाड्यान्धकारापहाम्।।
हस्ते स्फाटिकमालिकां विदधतीं पद्मासने संस्थिताम् ।
वन्दे तां परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदाम्॥"

अपि च -या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुभ्रवस्त्रावृता ।
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना।।
या ब्रह्माच्युतशङ्करप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता।
सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा॥

अन्ते च-

वीणाधरे विपुलमंगलदानशीले,
भक्तार्त्तिनाशिनी विरञ्चि हरीशवन्द्ये।
कीर्तिप्रदेऽखिलमनोरथदे महार्हे,
विद्याप्रदायिनि सरस्वति नौमि नित्यम्।। इत्यलम्।

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ.विदुषी अग्रवालः

रोगाः शरीरे कथं प्रविशन्ति?

अस्माकं जीवनशैल्यां परिवर्तनस्य कारणेन "प्रोसेस्ड" भोजनस्य सेवनेन च नूतनाः रोगाः उद्भवन्ति। अल्पवयसि एव लघुजनान्/ शिशून् अपि पीडयन्ति।

वैज्ञानिकं विश्लेषणम्-

सामान्यविज्ञानस्य अनुसारं रक्तस्य pH ७.३५ तः ७.४५ पर्यंतं भवेत्, यत् किञ्चित् क्षारीयम् (Alkaline) भवति। परन्तु "प्रोसेस्ड" भोजनस्य, उच्च- प्रोटीनयुक्त- आहारस्य च सेवनेन अस्माकं रक्तस्य pH सन्तुलनम् असम्यक् भवति, अम्लीयम् (Acidic) भवितुम् आरभते।

अतः खनिजाः (Minerals) अन्ये क्षारीयपदार्थाः च स्वकीयं स्थानं त्यक्त्वा रक्ते आगच्छन्ति। **एषा एव रोगाणां प्रमुखा आरम्भिक-अवस्था अस्ति।**

निवारणम् अस्ति- आहारनियमः व्यायामनियमाः च

यदि अस्माकम् आहारः उचितमात्रायां भवेत्, तर्हि वयं रोगेभ्यः मुक्ताः भविष्यामः।

नियमः-

१. ८०% क्षारीयम् (Alkaline), २०% अम्लीयं च (Acidic)

२. अस्माकं शरीरस्य प्रत्येकं क्रिया- यथा वदनं, चलनं, धावनं, श्वासग्रहणं, अशुद्धवायुः, अम्लीय- आहारश्च शरीरे अम्लस्य (Acid) उत्पादनं कुर्वन्ति।

अतः ८०% क्षारीय-आहारस्य ग्रहणेन रक्तस्य pH सन्तुलितं भवति, रोगाः च दूरं भवन्ति।